

Ormr inn langi/Dlouhý had

Příspěvek k nejslavnější lodi Vikinské éry a lodím tehdejší doby

v roce 2011 vypracoval Tomáš Vlasatý

1 - Přemluva

Snad každý již slyšel o Vikinzích a jejich nájezdech na Evropu během raného středověku. Úspěch kořistných výprav spočíval z části na jejich lodích, které byly ve své době na vrcholku světového technického pokroku. V následujícím příspěvku bych chtěl dokázat, proč tomu tak bylo, jakými vymoženostmi byly lodě Vikinské doby průlomové a pojednat o nejslavnější lodi oné době – Dlouhém hadovi. Činím tak z čirého zájmu v Dobu vikinskou a z toho důvodu, že si nejsem vědom, že by podobná práce existovala. Děkuji své přítelkyni Anně za podporu při práci, společnosti České dráhy (plechovým lodím země) za poskytnutí samotného nápadu, autorům zdrojů na konci práce uvedených a svým oblíbeným hudebním interpretům za poskytnutí dostatek inspirace. Připravte se, naše loď do minulosti vyplouvá...

2 – Stavba lodě

V této části své práce se zaměřím na stavbu lodě, tvar, popis jednotlivých částí apod.

2.1 – Konstrukce

Stavba lodě byla velmi sofistikovanou záležitostí, na které se podílela a kooperovala spolu řada profesionálních a mnohdy vybraných řemeslníků. Byla potřeba dřevorubců, tesařů, kovářů, řezbářů a dalších pracovníků. Nejprve byly povstavy podpěry, které zajišťovaly, že se základy lodi nepřekotí. První vyrobenou částí byl kýl, na jehož konce se následně vztyčily *stafny*. Všechny dřevěné části byly k sobě snýtované (nýt = *saumr*). Jakmile stál lodní korpus, byly na něj po celé délce kýlu a ke *stafnům* připojována prkna tzv. klinkerovou obšívkou (každé předchází prkno částečně překrývá předchozí). Prkna se štípala z vnitřní části kmene, poté se namáčelo, aby se dosáhlo požadovaného

Ilustrace 1: Vętrná korouhvička z Heggenu, 10. stol.

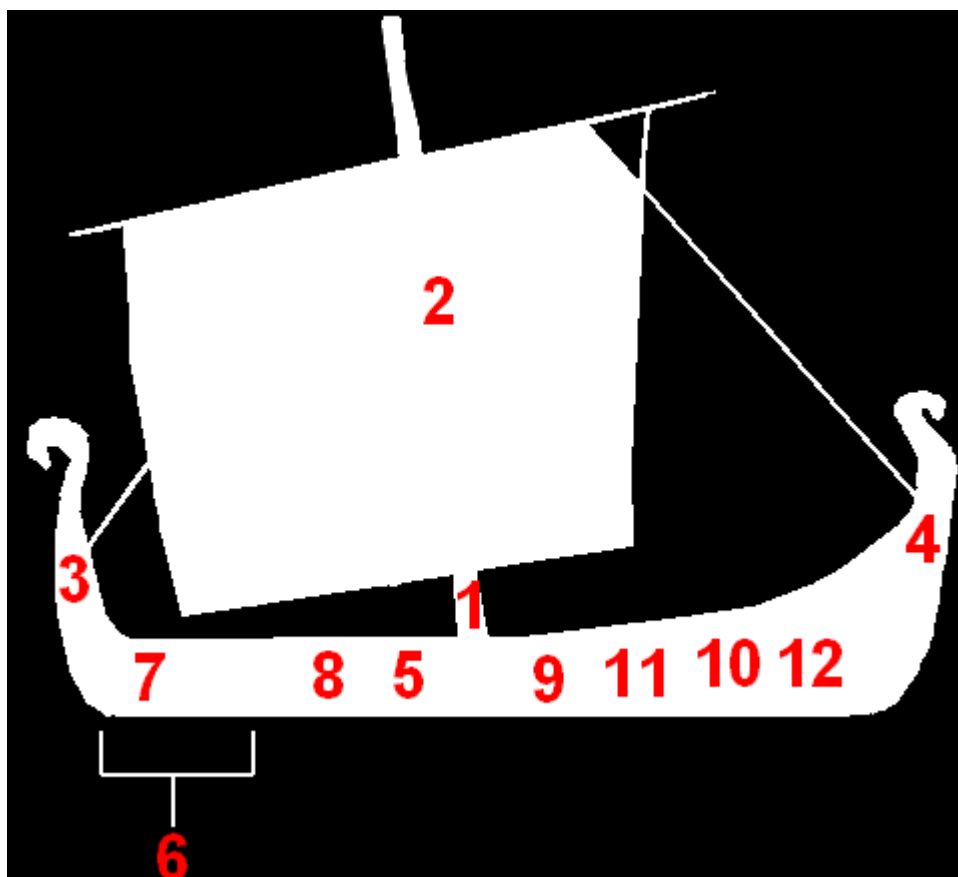
tvaru lodě. Souběžně pokračovala práce na prozatimní „palubě“, ze které se mělo brzy stát podpalubí. Přimo na kýl a první prkna dosedalo lodní žebro (*inviđr*). Nad ním na další prkna přiléhalo břevno, která spojovalo obě strany lodě. Mezi *inviđem* a žebrem (*biti*) se nalézala tzv. nosíková podpěra (*snældr*). Tyto části podpalubí dokázaly lodím zajistit stabilitu a pevnost. *Biti* bylo opatřeno zarážkou tvaru L kopírující tvar lodi, které zajišťovalo, že se nosník nemůže dostat ze své pozice. Na tyto břevna byla pokládána protilehlá prkna po celé délce lodi a vytvořila tak palubu. Z palubu ve střední části vyčníval stěžně, který měl základy v podpalubí v části jménem *kjölsvín*. Stěžně bylo možné snížit či

DLOUHÝ HAD; PŘÍSPĚVEK K NEJSLAVNĚJŠÍ LODI VIKINSKÉ ÉRY A LODÍM TEHDEJŠÍ DOBY

úplně položit, a jeho opětovné vyzvyžení zaručoval velký klín. Čtvercové plachty byly tkané z nesmírně mastné ovčí vlny, aby nepropouštěla vítr, a různě se impregnovaly. Těsně pod okrajem lodi byly vyvrtány díry na vesla, které byly opatřeny záklopkou. Vesla byla různě dlouhá podle typu lodi a umístění na lodi, ale vesla v nálezů z Gokstadu byla dlouhá 5.3 – 5.85 metru. Zád' byla vyvýšená a bylo na ní umístěno směrové kormidlo připevněné silným řemenem. Kotva byla buďto ze dřeva a kamene, nebo ze železa. Na lodi se nacházely všechny nástroje, které sloužily na opravu¹. Lanoví bylo převážně z konopí, ale mohlo se objevit i z tulení kůže. Na vrcholku předního *stafnu* se mohla nalézat vyřezávaná hlava², kulatý ulitovitý ornament nebo korouhev (viz ilustrace č. 1). Po bocích lodi mohly být zavěšené štíty.

2. 2 – Popis částí lodě

V následujícím obrázku jsem se pokusil vyznačit většinu částí lodě podle dochované literatury. Jedná se o mojí vizi a upozorňuji, že se nemusí zakládat na pravdě.

Ilustrace 2: Popis lodi

Číslo	Slovo	Rod	Překlad/Popis
1	sigla	f.	stěžeň, který bylo možno vztyčit i snížit, nebyl-li vítr

- 1 V XXXII. kap. Ságy o jómských vikinzích (*Jómsvíkinga saga*) se dokonce dozvídáme, že bojovník jménem Áslákr byl zabit v námořní bitvě kovářinou, která byla jistě součástí inventáře lodi.
- 2 Zajímavostí je, že islandský zákonodáce Úlfjótr, který se pro své zákony inspiroval v Norsku, vytvořil podle LXXXI. kap. Knihy o záboru země (*Landnámabók*) zákon, v němž stálo, „že lidé nesmějí plout na moře lodí s připevněnou hlavou, a pokud tak učinili, pak musili hlavy odejmout před zpozorováním země. Dále pak, aby nepluli k zemi s civíci hlavami či zívajícími čumáky, aby jimi nevydělali pozemské bytosti.“

DLOUHÝ HAD; PŘÍSPĚVEK K NEJSLAVNĚJŠÍ LODI VIKINSKÉ ÉRY A LODÍM TEHDEJŠÍ DOBY

2	sigling	f.	plachtoví (z vlny)
3	(fram-/skip-)/stafn	m.	přídě, s odjímatelnou zvířecí hlavou
4	(skut-)/stafn	m.	zádě
5 a 11	fyrirrúm	n.	„přední/hlavní část“ před lyptingem. Jsou dohady o existenci předního (<i>fremra</i>) a zadního (<i>eptra</i>) fyrirrúmu
6	sax, pl. söx	n.	přední vyzvihnutá část lodi u přídě
7	rausn	f.	příděová nástavba lodi
8 a 10	austrúm	n.	dvě části (přední/ <i>fremra</i> a zadní/ <i>eptra</i>) u <i>stafnů</i> , kde se vylévala voda pomocí kbelíků
9	krapparúm	n.	„úžinová část“ umístěná mezi stěžněm a lyptingem, jedna z největších částí lodi
12	lypting	f.	zvýšená plocha na zádi, kde seděl kormidelník/vůdce lodi

Dále se v lodi vyskytovala oblast *klofarúm* (rozštěpní místo), které se nacházelo poblíž stěžně, a *stafnrúm*, což si vykládám jako místo poblíž přídě/zádě.

Slovníček dalších slov spojených s lodí:

levobok → *bakborði*

pravobok → *stjórnborði*

veslo → *ár*

stan³ → *tjald*

kotva → *akkeri*

zobák → *brandr*

kýl → *kjölr*

kormidlo → *hjálmr*

štít → *skjöldr*

pojezdový válec⁴ → *hlunnr*

sluneční kámen⁵ → *sólarsteinn*

Podle ság se lodě rozdělovaly zejména podle počtu veslařských lavic, pár veslařských lavic (tzv. rúm), byl základní stavební jednotkou. Měla-li tedy loď 20 rúmů, pak měla 20 párů veslařů. Pak se ale dostáváme k věci nepříliš pochopené a pochopitelné. Ságy popisují, že se dále dělil na dva *hálfrymi*, kde každý měl svoji veslařskou lavici. Z lidského hlediska mi přijde pochopitelné, že na této lavici sedí pouze jeden veslař. Sága o Óláfu Tryggvasonovi (*Óláfs saga Tryggvasonar*), hlavní zdroj o lodi Dlouhý had, ale udává, že tato skvělá loď měla v každém jednom *hálfrymu* osm mužů. To by znamenalo šestnáct mužů na jeden rúm, a tolik loď unést nemohla. Ságové spojení *hálfrymisfélagar* (kamarádi z hálfrymu) ale tuto vizi podporuje. Jde jen o fantaskní části ság, nebo měly lodě Vikinské doby opravdu kapacity přes 300 bojovníků? Ponechám odpověď na Vašem rozhodnutí.

3 Na nalezených lodích z Osebergu a Gokstadu se našli stany. Ságy potvrzují, že se na lodích stanovalo a uvádějí složeniny podle míst na lodi, kde se stan nacházel.

4 K přesunu lodí ze souše na moře či na převlacc (*eið*) se používaly klády, které se pokládaly před loď a mužstvo ji tahem lan rozpohybovalo.

5 Seveřané se na lodích v arktických oblastech orientovali kameny, které dobře indikují sluneční svit. Za tento kámen se dnes považuje islandský vápenec a coldierit.

2.3 – Typologie lodí

Název	Obecné vlastnosti
<u>Válečné lodě</u>	
<i>dreki</i> (nebo též <i>drakkar</i>)	Nejmajestátnější druh válečné lodi. Loď hlavně se vyznačující vyřezávanou hlavou na přídi.
<i>buza</i>	Válečná i obchodní loď velkých rozměrů (i 50m) a 35-ti párech vesel.
<i>skeið</i>	Velká loď s 20-ti až 35-ti páry vesel. Má méně prostoru pro náklad. Byl též rychlejší a užší než <i>buza</i> .
<i>snekkja</i>	Hojně využívaná dopravní a válečná loď.
<u>Obchodní lodě</u>	
<i>karfi</i>	Obchodní a válečná loď o 13-16 páry vesel.
<i>knörr</i>	Typická obchodní a dopravní loď užitá při zámořských objevech.
<i>byrðingr</i>	Loď určená pro pravbu podél pobřeží o 10-15 párech vesel.
<u>Ostatní</u>	
<i>ferja</i>	Loď menší konstrukce určená k plavbám na malé vzdálenosti, např. přes fjord.

Ormr inn langi byl typ mezi *drekim* a *buzou*, jelikož podle dochovaných zpráv měl vysoké boky jako obchodní zámořská loď a rozložitou stavbu jako u válečných lodí

Průřezy trupy válečné/zásobovací (typ A) a obchodní/zámořské lodě (typ B):

Ilustrace 3: Průřezy trupy druhů lodí A a B

V obou případech měly lodě nízký ponor, zhruba půl metru. Lodě typu A s velmi rozložitou stavbou byly určeny k plavbě nepříliš hlubokým prostředím, například pobřežím nebo říčním korytem, zvládaly ovšem stejný i mořské vlny jako typ B. Dalším účelem, zejména potřebným pro válečné lodě, byla stabilita a možnost na lodích bojovat. Boj na lodích probíhal tak, že se lodě lany připevnilly k sobě a bojovalo se jako souši. Velmi často, jak později uvidíme, se však stávalo, že došlo k utonutí bojovníků. Co se týče rychlosti lodí, pohybovala se zhruba mezi 9 – 18 kilometry za hodinu, ale za dobrého větru byla loď schopna plout až okolo 25 kilometrů za hodinu.

2.4 – Nálezy lodí

V následující tabulce uvádím vybrané lodě Vikinské doby s bližším okomentováním. Pro srovnání v závorkách uvádím dřívější loď ze 7. století.

DLOUHÝ HAD; PŘÍSPĚVEK K NEJSLAVNĚJŠÍ LODI VIKINSKÉ ÉRY A LODÍM TEHDEJŠÍ DOBY

Název	Země původu	Datace	Materiál	Délka	Šířka	Velikost posádky
(Lod' z Kvalsundu	Norsko	7. stol.	dub a borovice	18m	3.2m	10 párů veslařů +1)
Lod' z Gokstadu	Norsko	2. pol. 9. stol.	převážně dub	23.24m	5.20m	16 párů veslařů, max. 70 lidí
Lod' z Osebergu	Norsko	1. pol. 9. stol.	dub	21.58m	5.10m	15 párů veslařů +1
Lod' z Tune	Norsko	9.-10. stol.	dub	18-20m	4.35m	11 či 12 párů vesel + 1
Lod' z Myklebustu	Norsko	9.-10. stol.?	?	25m?	?	20 párů veslařů?
Knörr Skuldelev I	Norsko	cca 1030	borovice, dub	16.5m	4,5m	5-8 lidí
Skeid Skuldelev II	Irsko	cca 1042	dub	30m	3.8m	60 veslařů +cca 20
Byrðingr Skuldelev III	Dánsko	?	dub	14m	3.3m	5-6 lidí
Snekkja Skuldelev V	Dánsko	?	dub, buk, borovice	17.3m	2.5m	okolo 30-ti lidí
Ferja Skuldelev VI	Norsko	?	převážně borovice	11.2m	2.5m	12-14 lidí

Zdá se, že pro výrobu lodí bylo v určitých lokalitách vybíráno speciální dřevo. Zdá se, že hlavním materiálem pro stavbu lodí byl dub, a pokud nebyl k dispozici, stavělo se z ostatních druhů dřevin. Dá se proto předpokládat, že loď Ormr inn langi jakožto vybraná královská loď byla též z dubu. Největší dochovaná loď je dlouhá 30 metrů, přestože ságy hovoří o téměř dvakrát delších, jak se brzy dozvíme.

2. 5 – Ságové lodě

Název	Typ lodě	Země/místo původu	Datace	Délka	Velikost posádky
(Železný) beran ⁶	barði ⁷	Norsko?	980-990	jako Jeřáb či Krátký had?	?
Krátký had	dreki?	severní Norsko	990?	32-34 m?	30 párů veslařů
Jeřáb	snekkja	Níðaróss, Norsko	995	?	30 párů veslařů
Dlouhý had	dreki	Hlaðhamary, Norsko	996	40 - 42 m?	38 párů veslařů
Bizon ⁸	skeið?	Norsko	cca 1020	jako Dlouhý had?	20-35 párů veslařů
Had	dreki/buza	Níðaróss, Norsko	cca 1060	jako Dlouhý had?	35 párů veslařů

3 – Loď Dlouhý had

Loď *Ormr inn langi*, nejproslulejší plavidlo Doby vikinské, které inspirovalo jak umělce tak lidovou tvorbu ještě o staletí později⁹, byla postavena roku 995 na rozkaz norského krále *Ólafa Tryggvasona*. Sága o něm je přitom našim hlavním zdrojem informací. Loď měla být postavena podle lodí jménem Krátký had (*Ormr inn skamma*), kterou král ukořistil. Zmínky o Dlouhém hadovi jsem pro Vás přeložil, ale nebudu je přílišně okomentovávat, neboť myslím, že mají sami o sobě velkou výpovědní hodnotu. Dále se budu snažit sledovat osudy lidí, kteří se dají dohledat.

6 Tuto loď vlastnil jarl Eirík Hákonarson a použil jí v bitvě u Svöldu proti Ólafu Tryggvasonovi.

7 Loď se ani zásadně nemusela lišit od jiných válečných lodí, až na železný výčnělek na přídí a zádi, kterým loď ničila nepřátelská plavidla.

8 Loď dostala pojmenování podle bizoní hlavy na přídí.

9 V 19. století byla na Faerských ostrovech sebrána balada s názvem *Ormurinn langi* o 85-ti slokách. Ukázkou naleznete dále v příspěvku.

3. 1 – 95. kap. Ságy o Ólafu Tryggvasonovi v originálu a překladu

Reistr Ormrinn langi

Þann vetr eptir, er Ólafr konungr hafði komit af Hálogalandi, lét hann reisa skip mikit inn undir Hlaðhömrum, þat er meira var miklu en önnur þau skip, er þá váru í landinu, ok eru enn þar bakkastokkar þeir, svá at sjá má; þat var at lengd 4 alnar hins átta tigar, er graslægt var. Þorbergr skafhöggr er nefndr sá maðr, er stafnasmiðr var at skipinu; en þar váru margir aðrir at: sumir at fella, sumir at telgja, sumir saum at slá, sumir til at flytja við. Váru þar allir hlutir vandaðir mjök til; var skipit bæði langt ok breitt ok borðmikit ok stórviðat. En er þeir báru skipit borði, þá átti Þorbergr nauðsynjaerendi at fara heim til bús síns, ok dvaldist þar mjök lengi, en er hann kom apr, þá var skipit fullborða. Fór konungr þegar um kveldit ok Þorbergr með honum, ok sjá þá skipit, hvernug orðit sé, ok mælti hverr maðr, at aldri hefði sét langskip jafnmikit eða jafnfrítt. Fer þá konungr apr í bæinn. En snimma um morgininn eptir ferr konungr enn til skipsins ok þeir Þorbergr; váru þá smiðar

Ilustrace 4: Vyřezávaná hlava z nálezu z Osebergu

áðr komnir, stóðu þeir allir ok höfðust ekki at. Konungr spurði, hví þeir færi svá? Þeir segja, at spilt var skipinu, ok maðr mundi gengit hafa frá framstafni til lyptingar ok sett í borðit ofan hvert skýlihöggr at öðru. Gékk konungr þá til ok sá, at satt var; mælti þegar ok svarði um, at sá maðr skyldi deyja, ef konungr vissi, hverr fyrir öfundar sakir hefði spilt skipinu: en sá er mér kann þat segja, skal mikil gæði af mér hljóta. Þá mælti Þorbergr: Ek mun kunna segja yðr konungr, hverr þetta verk mun gert hafa. Mér er eigi þess at öðrum manni meiri ván, segir konungr, at þetta happ muni henda en at þér, at verða þess viss ok kunna mér segja. Mun ek þér, konungr, segir hann, segja hverr gert hefir: ek hefí gert. Þá svarar konungr: Þá skaltu bæta, svá at jafnvel sé sem áðr var, þar skal líf þitt við liggja. Síðan gékk Þorbergr til ok telgði borðit, svá at öll géngu or skýlihöggin. Konungr mælti þá, ok allir aðrir, at skipit væri miklu fríðara á þat borð, er Þorbergr hafði skorit. Bað konungr hann þá svá gera á bæði borð, ok bað hann hafa mikla þökk fyrir. Var þá Þorbergr höfuðsmiðr fyrir skipinu, þar til er gert var. Var þat dreki, ok gerr eptir því sem Ormr, sá er konungr hafði haft af Hálogalandi; en þetta skip var miklu meira ok at öllum hlutum meir vandat. Þat kallaði hann *Orm hinn langa*, en hinn *Ormr hinn skamma*. Á Orminum langa váru 4 rúm ok 30. Höfuðin ok krókrinn var alt gullbúit, svá váru há borðin sem á hafskipum. Þat hefir skip verit bezt gert ok með mestum kostnaði í Noregi.

Stavba Dlouhého hada

Následující zimu, co se král Ólafr vrátil z Hálogalandu, nechal pod Hlaðhamary¹⁰ postavit velikou loď, která byla větší než jakákoli jiná loď v zemi. Boční podpěry, na kterých byla stavěna, je možné dodnes vidět; byly zarosteny travou a měří na délku sedmdesát čtyři loktů¹¹. Zmiňuje se muž jménem Þorbergr Odškrabávač, který měl na starost výstavbu lodě. Bylo tu však plno další lidí: někteří káceli stromy, jiní dřevo řezali, další kovali hřebíky a někteří dřevo přivázeli.

10 Toto místo se dnes nazývá Ladehamaren a leží u města Lade. Příběh o Ormovi Stórolfssonovi (*Orms þátr Stórolfssonar*) v kapitole XI ale říká, že „Eiríkr jarl fór at veizlum austr um Víkina. Þá var Ormr með jarli. En er þeir komu þar sem Ormr inn langi hafði verið upp högginn lá þar siglutré.“ - Jarl Eirík jel na východ k Víku, aby se tam dal hostit. Tehdy s ním byl Ormr. A když dorazili na místo, kde byl vyráběn Dlouhý had, ležel tam kmen na stěžeň.“ To znamená, že podle této zprávy byl Dlouhý had vyráběn na úplně jiném místě.

11 Loket (*alin*, nebo *öln*) Doby vikinské měřil 0.49 metru. Délka kýlu tedy může být podle této zprávy odhadována na 36 metrů.

DLOUHÝ HAD; PŘÍSPĚVEK K NEJSLAVNĚJŠÍ LODI VIKINSKÉ ÉRY A LODÍM TEHDEJŠÍ DOBY

Všechny použité věci byly na stavbu lodě pečlivě vybrány a loď sama byla dlouhá i široká, měla vysoké boky a byla silně obložena dřevem. Zatímco pokládali prkna na boky, Þorbergr musel odjet domů kvůli naléhavé záležitosti a pobyl tam tak dlouho, že když se vrátil, měla již loď boky. Král a Þorbergr se toho večera šli na loď podívat, a všichni říkali, že nikdy neviděli podobně velikou či krásnou loď. Poté se král vrátil do města. Brzy následujícího rána se král opět vydal s Þorbergem k lodi. Řemeslníci tam dorazili dříve před nimi, ale jen stáli a nepracovali. Král se otázel, co že se děje. Řekli, že loď byla zničena, protože někdo přešel od přídi po zád' a nadělal po jedné straně lodi jednu díru za druhou. Král se šel podívat a zjistil, že je to tak. Poté přísahal, že ten člověk, který ze závisti zničil loď, zemře, pokud bude nalezen, „a toho, jenž mi o něm bude něco moci povědět, bohatě odměním.“ Nato Þorbergr pravil: „Mohu ti, králi, povědět, kdo provedl tento kousek.“ „Mimo tebe nevím o nikom vhodnějším,“ pravil král, „kdo by mi mohl říct, kdo to udělal.“ „Řeknu ti, králi,“ řekl Þorbergr, „kdo to provedl – byl jsem to já.“ Král odvětil: „Vrátíš vše do původního stavu nebo za to zaplatíš životem.“ Þorbergr se posléze vydal k lodi a osekával prkénka, dokud zcela navyhladil díry v nich. Král a všichni přítomní prohlásili, že loď je mnohem hezčí z té strany, kterou Þorbergr opravoval. Král jej požádal, aby tak učinil i u druhého boku a velmi mu děkoval. Þorbergr se stal hlavním řemeslníkem lodě, dokud nebyla hotova. Byla to *dračí loď* a byl postavena tak, aby vypadal jako Had, kterého král ukořistil v Hálogalandu. Tato loď však byla daleko větší a její části k sobě byly umněji poskládány. Byla nazvána Dlouhý had, zatímco druhá Krátký had. Na Dlouhém hadovi bylo třicet čtyři¹² veslařských lavic. Hlava a ocas byly vykládány zlatem a brlení bylo vysoké jako na mořských lodích¹³. Byla to nejlepší a nejceněnější loď v Norsku.

3. 2 – 102. kap. Ságy o Ólafu Trygvasonovi v originálu a překladu

Manntal á Orminum

Úlfr rauði hét maðr, er bar merki Ólafs konungs ok í stafni var á Orminum, ok annarr Kolbjörn stallari, Þorsteinn uxafótr, Víkarr af Tíundalandi, bróðir Arnljóts gellina. Þessir váru á rausninni í söxum: Vákr elfski Raumason, Bersi hinn sterki, Ánn skyti af Jamtalandi, Þrándr rammi af Þelamörk ok Úþyrmir, bróðir hans; þeir Háleygir: Þrándr skjálgi, Ögmundur sandi, Hlöðvir langi or Saltvík, Hárekr hvassi; þeir Innanþrændir: Ketill háfi, Þorfinnr eisli, Hávarðr ok þeir bræðr or Orkadál. Þessir váru í fyrirrúmi: Björn af Stuðlu, Börkr or Fjörðum, Þorgrímr or Hvini Þjóðólfsson, Ásbjörn ok Ormr, Þórðr or Njarðarlög, Þorsteinn hvíti af Oprustöðum, Arnórr mærski, Hallsteinn ok Haukr or Fjörðum, Eyvindr snákr, Bergþórr bestill, Hallkell af Fjöllum, Ólafr drengr, Arnfinnr syngski, Sigurðr bildr, Einarr hörski ok Finnr, Ketill rygski, Grjótgarðr röskvi. Þessir váru í krapparúmi: Einarr þambarskelfir - hann þótti þeim eigi hlutgengr, því at hann var 18 vetra - Hallsteinn Hlífarson, Þórólfr, Ívarr smetta, Ormr skógarnef ok margir aðrir menn mjök ágætir váru á Orminum, þótt vér kunnim eigi nefna. Átta menn váru í hálfrymi á Orminum, ok var valit einum manni ok einum. Þrír tigir váru í fyrirrúmi. Þat var mál manna, at þat mannaval, er á Orminum var, bar eigi minna af öðrum mönnum um fríðleika ok afl ok frækneik, en Ormrinn af öðrum skipum. Þorkell nefja, bróðir konungs, stýrði Orminum skamma, Þorkell dyðrill ok Jósteinn, móðurbræðr konungs, höfðu Trönuna, ok var hvártveggja þat skip allvel skipat. Ellifu stórskip hafði Ólafr konungr or Þrándheimi ok umfram tvítugsessur ok smæri skip ok vistabyrðinga.

Výčet lidí na Dlouhém hadovi

¹⁴Jeden muž se jmenoval Úlfr Ryšavý. Byl nosičem vlajky krále Óláfa a na Hadovi stál na přídi. Dalším mužem byl Kolbjörn Podkoní(→)¹⁵, dalším Þorsteinn Volí noha¹⁶(†), Víkarr z Tíundalandu, bratr Arnljóta Gellini. Tyto muži stáli v

12 Stručný přehled ság o norských králich (*Ágrip af Nóregskonunga sögum*) ve XX. Kap. praví, že Dlouhý had měl 32 veslařských lavic.

13 Vysoké brlení mělo jistou výhodu v boji, kde poskytovalo větší obranu obráncovi.

14 Pokusil jsem se zmapoval následující lidi, a u kterých bylo možno vysledovat jejich životní osud jsem vyznačil v závorkách znaky † pro zemřel na lodi či → pro žil dále. Dá se ale předpokládat, že větší část z nich zahynula.

15 Byl zajat a jarl Eiríkr mu daroval život.

16 O tomto muži je sepsán Příběh o Þorsteinovi Volí noze (*Þorsteins þáttur uxafóts*), ve kterém je Dlouhý had taktéž zmiňován na konci zmiňován těmito slovy: „Fór Þorsteinn nú til Ólafs konungs ok var með honum síðan ok féll á Orminum langa“, čili „Þorsteinn odešel ke králi Ólafovi a od té doby byl s ním a padl na Dlouhém hadovi.“

DLOUHÝ HAD; PŘÍSPĚVEK K NEJSLAVNĚJŠÍ LODI VIKINSKÉ ÉRY A LODÍM TEHDEJŠÍ DOBY

přední části lodi u přídě: Vagr Elfský¹⁷ Raumason, Bersi Silný, Ánn Střelec z Jamtalandu, Prádr Silný z Þelamarky a jeho bratr Úpyrmir. Tito z nich pocházeli z Háleyžska¹⁸: Prádr Šilhavý, Ögmundur Písek, Hlödvir Dlouhý ze Saltvíku, Hárekr Rázný. Tito z nich pocházeli z Vnitřního Prándheimska: Ketill Vysoký, Þorfinnr Zcestovalý, Hávarðr a jeho bratři z Orkadalu. Následující muži obývali přední část: Björn ze Stuðly, Bórkr z Fjörðů, Þorgrímr Þjóðólfsson z Hvinu, Ásbjörn a Ormr, Þórðr z Njarðarlögu, Þorsteinn Bílý z Oprustaðů, Arnórr Moerský, Hallsteinn a Haukr z Fjörðů, Eyvindr Had, Bergþórr Lýčí, Hallkell z Fjölů, Ólafr Chrabrý, Arnfinnr Sognský, Sigurðr Sekyra¹⁹, Einarr Hórðalandský a Finn, Ketill Rogalandský a Grjótgardr Smělý. Tito muži obývali část mezi veslařskými lavicemi: Einarr Þambarskelfir(→)²⁰, o kterém se myslelo, že neště není vyspělý, protože mu bylo osmnáct zim, Hallsteinn Hlífarson, Þórólfr, Ívarr Smetta, Ormr Lesní nos(†)²¹ a mnoho dalších velmi slavných lidí bylo na Hadovi, přestože nezmiňujeme jejich jména. V každém polovičním oddělení bylo osm lidí a všichni byli pečlivě vybráni²². Třicet jich bylo v hlavní části. Lidé vyprávěli, že posádka Hada vynikala nad ostatní lidi odvahou, silou a smělostí, stejně jako Had vynikal nad ostatní lodě. Králův bratr Þorkell Nosatý řídil Krátkého Hada, zatímco Þorkell Chvost a Jósteinn, sourozenci královny matky, řídili Jeřáb. Obě lodi byly výtečně obsazeny. Král Ólafr měl jedenáct velkých lodí z Prándheimu a nadto dvacetiveslice, menší lodě a zásobovací lodě.²³

3. 3 – Bitva u Svölðu a následný osud Dlouhého hada

Ságou o Ólafu Tryggvasonovi prostupuje příběh o námluvách krále Ólafa. Svůj požadavek přednesl též královně Sigríðr Povýšené, vdově po švédském králi Eiríku Vítězném. Ólaf jako podmínku sňatku požadoval, aby se královna nechala pokřtít, zatímco Sigríðr se odmítala vzdát víry, kterou vyznávali její předkové. Král se rozzuřil a vrazil Sigríðr políček rukavicí, na což královna odpověděla: „Tento čin se ti jednou může stát osudným.“ Tento až románový příběh nemusí být pravda a může být vymyšlený až při zapisování, nicméně dobře zachycuje nastíněnou situaci, která má co nevidět nastat. Nad králem Ólafem se začala po necelých pěti letech vlády stahovat smyčka. Stala se totiž následující věc:

3. 3. 1 – 98. kap. Ságy o Ólafu Tryggvasonovi v originálu a překladu, komentář

Kvánfang Sveins konungs.

Sveinn Danakonungr tjúguskegg átti Gunnhildi, dóttur Burizleifs Vindakonungs. En í þenna tíma, sem nú var áðr frásagt, var þá þat til tíðinda, at Gunnhildr dróttning tók sótt ok andaðist. En litlu síðar fékk Sveinn konungr Sigríðar hinnar stórráðu, dóttur Sköglartosta, móður Ólafs hins scenska Svíakonungs. Tókst þar þá með tengðum konunga kærleikr, ok með öllum þeim Eiríki jarli Hákonar syni.

Ženitba krále Sveina

Dánský král Sveinn Vidlí vous míval za ženu Gunnhildu, dceru vidlandského krále Burizleifa. Ale v době, o níž bylo dříve povězeno, se udála ta věc, že královna Gunnhilda onemocněla a zemřela. O nedlouho později si král Sveinn vzal za ženu Sigríðr Povýšenou, Sköglartostovu dceru, matku švédského krále Ólafa Švédského. Příbuzní králové se přiznili a společně s nimi i jarl Eirík Hákonarson.

17 Tj. od řeky Gotha.

18 Z dnešního Hålogalandu.

19 *Bíldr* je nástroj, jímž se pouští žilou.

20 Einarr bitvu přežil a stal se z něj jeden z nejmocnějších norských velmožů.

21 XCI. kap. Knihy o záboru země praví, že Ormr Lesní nos padl na Dlouhém hadu.

22 Do královských lodí se pečlivě vybírali profesionální vojáci, viz Sága o Haraldu Krásnovlasém (*Haralds saga hárfagra*), kap. IX: „Do družiny krále Haralda byli přijati pouze ti muži, kteří vynikali silou, odvahou a byli ve všem obratní.“

23 V LIV. kap. Knihy o záboru země se dovídáme o dalším člověku, který byl na Dlouhém hadovi, přestože jej nenacházíme v předchozím výčtu. Jeho jméno je Hásteinn Hrómundarson a jeho jména a osud je k nize uvedeno takto: „Þeir Helgi létu út inn sama dag, ok týndust allir á Helgaskeri fyrir Skriðinsenni. Þorleifr varð græddr ok bjó at Brekku. Hásteinn fór útan ok fell á Orminum langa.“, čili „Helgi a jeho lidé vypluli téhož dne na moře a všichni se ztratili na Helgaskeru u Skriðinsenu. Þorleif se ze svých ran vyléčil a bydlil na Brecce. Hásteinn odešel do ciziny a padl na Dlouhém hadovi.“ To znamená, že Hásteinn bojoval po boku krále Ólafa.

DLOUHÝ HAD; PŘÍSPĚVEK K NEJSLAVNĚJŠÍ LODI VIKINSKÉ ÉRY A LODÍM TEHDEJŠÍ DOBY

Eiríkr Hákonarson byl synem Hákona Sigurðssona, bývalého krále, kterého král Óláfr zabil, aby se dostal na jeho trůn. Eirík byl nucen uchýlit se do exilu, protože Óláfr si nemohl být jist jeho loajalitou, ale nepromarnil šanci, která se mu naskytla. Ani samotný dánský král Sveinn Vidlí vous nebyl k Ólafu Tryggvasonovi nijak nakloněn. Král Sveinn z nechal pro upevnění příbuzenských vztahů provdat svou sestru Þyri Haraldsdóttur za Burizleifa. Þyri ale od svého ženicha utekla a provdala se za krále Ólafa. To už byl osud jeho i jeho země spečetěn. O zaútočení na krále Norska se velmi přičinila královna Sigríðr, která podnítila krále k činům. Byla potřeba ještě vymyslet, jak vylákat krále z Vindlandu, kde král pobýval. Dánský král Sveinn poslal jarla Sigvaldiho, který měl přátele na obou stranách, aby krále Ólafa vlákal do pasti, kde na něj bylo možné dobře zaútočit. Sigvaldi krále Ólafa zrazoval od cesty domů do Norska a přinutil ho, aby se sešel s králem Sveinem, zaručuje se mu, že by na něj král nējaútočil. Královi také daroval jedenáct lodí s jómskými vikinky, kteří byli ve své době považováni za skvělé válečníky. Sám král Óláfr měl jedenáct lodí. Když ale dopluli na určené místo u ostrova Svölðu²⁴, bylo tam shromážděno loďstvo čítající sedmdesát plavidel a sám Sigvaldi přeběhl na stranu koalice²⁵.

3. 3. 2 – Průběh bitvy²⁶

119. kapitola praví, že toho dne bylo jasno a svítilo slunce. Pravděpodobně se bojovalo velkou část dne. Bylo to někdy v září roku 999 nebo 1000. Po boku krále Ólafa stál jeho švagr Erlingr Skjálgsson²⁷, králův bratr Þorkell Nosatý, královny strýcové Þorkell Chvost a Jósteinn a neznámí norský předák Eindriði z Gimsů, který řídil vlastní loď. Dohoda koalice zněla, že každý má mít ty lodě, kterých se zmocní, včetně Dlouhého hada. Před králem pluly tři lodě a jakmile se král objevil v sundu, zaútočili nepřátelé. Král měl ještě možnost uniknout, ale příležitosti se nechopil. Ólaf nakázal všechny lodě spojit k sobě boky a jeho loď se nacházala uprostřed. Král nakázal, aby byl Dlouhý had předsunut před řadu a aby se tak na před soustředila více nepřátel. Sám král stál v *lyptingu* a držel luk, třebaže byl skvěle vybaven i sečnými zbraněmi. Přímou naproti králově lodi se nacházela loď krále Sveina s dánskou flotilou a švédská napravo od nich se švédským králem naprosto vpravo. Nalevo od Dánů se nacházelo vojsko jarla Eiríka²⁸ s vůdcem naprosto vlevo. Poté se strhla „nejostřejší a nejkrvavější bitva“. Lidé na předních Dlouhého hada, Krátkého hada a Jeřábu vrhli na Sveinovu loď řetězi a háky, čímž znemožnili sokům bojovat nebo je zranili. Král Sveinn a muži z jeho lodě se přemístili z plavidla do ostatních, protože byli vystaveni drsnému náporu, a připravili se na střelbu z luků. Dlouhý had opravdu čelil tvrdšímu náporu než ostatní lodě, ale král Ólaf na to byl připraven a podařilo se mu odrazit Ólafa Švédského, který se musel stáhnout. Ale zleva se podařilo proniknout jarlu Eiríkovi na první loď a pobít její posádku. Jarl pokračoval na druhou loď její posádku taktéž vybil. Zatímco Dánové a Švédové na střeleli čelně střáleli na královo vojsko, jarl Eirík lodě dobýval z boku, až před ním prchala osádka menších lodí do větších. Jarl se vždy přirazil k další lodi a bojoval na krátkou vzdálenost. Jakmile mu padl někdo z jeho vlastního vojska, doplnil ho některý z koaličních vojáků. Tehdy podle ságy nastala ta nejdřsnější část bitvy a mnoho mužů padlo. Nakonec se mělo všechno tak, že Dlouhý had zůstal jako poslední nedobitý a každý kdo mohl pozvednout zbraň odolával náporu zvenčí. Jarl Eirík poté přirazil k boku Dlouhého

24 Svölðr je neznámý ostrov. Touto lokací bude buď nějaké místo ležící buď v Øresundu, nebo poblíž ostrova Rujána.

25 Sigvaldi, ač vůdce nebojácných jómských vikingů, se dopustil útěku podruhé. Poprvé tomu bylo v bitvě u Hjörungavágu okolo roku 986, kde bojoval paradoxně proti Eiríku Hákonarsonovi.

26 Adam Brémský ve svých Činech biskupů hamburského kostela (*Gesta Hammaburgensis ecclesiae pontificum*) v kap. XL praví, že se král Ólaf rozhněval na krále Sveina, když se dozvěděl o vytvoření koalice. Proto údajně měl sebrat velké loďstvo a bojovat proti Dánsku. Dánové Nory rozprášili a Král Ólaf zůstal poslední a spasil se skokem do vody, kde našel věčný klid. Adam Ólafovi ve své díle připisuje konání magických rituálů a sám zvažuje možnost, že král nebyl takový křesťan, za jakého byl považován.

27 V sáze se praví, že jarl Eiríkr poznal jeho loď tak, že má pruhovanou plachtu. Může jít o nepřilíši častý charakteristický znak a můžeme považovat za jisté, že Dlouhý had takovou plachtu neměl.

28 V sáze doslova stojí: „En hverir eiga þau hin stóru skip, er þar liggja út á bakborða Dönun.“ „Þar er,“ segja þeir, „Eiríkr jarl Hákonarson.“ - „A kdo vlastní tu velkou loď, která se nachází nalevo od Dánů?“ Odpověděli mu, že jarl Eiríkr Hákonarson. Král Óláfr nato odpoví, že na ty si musí dávat největší pozor, protože jseou to Norové jako oni sami.

DLOUHÝ HAD; PŘÍSPĚVEK K NEJSLAVNĚJŠÍ LODI VIKINSKÉ ÉRY A LODÍM TEHDEJŠÍ DOBY

hada a zformoval v fyrirrímu své lodi štítovou hradbu (*skjaldborg*). Byly užívány sečné i bodné zbraně a vrhalo se vše, co mohlo být vrženo jako zbraň. V té době byl Dlouhý had již úplně obličen a jen těžko se bránilo protivníkům, kteří útočili ze všech stran. Někteří Ólafovi válečníci zešíleli bojem a vběhli na nepřátelské lodě, ale nedostali se příliš daleko a naskákali do vody. Einarr Þambarskelfir střílel z luku a téměř zasáhl jarla Eiríka, ale nepřátelský lučišník mu šípem zničil luk a Einar již nebyl schopen střílet s lukem o menším nátahu. Král Ólaf střílel z luku, ale házel taktéž oštěpy, a to po dvou. Nato se král rozhlédl po svém vojsku a otázal se, proč bojují tak jemně. Dostala se mu odpovědi, že mají tupé zbraně a plné záseků. Král šel do fyrirrímu, otevřel *truhlici* pod *trünem* a vyndal mnoho ostrých zbraní, které rozdál. Muži se již bili bez naděje a ušředřili mnoho zranění. Nejtrvdí odpor byl na přídi a ve fyrirrímu, kde se nacházeli vybraní válečníci, ale v prostřední části lodi lidí ubývalo a když to spatřil jarl Eirík, rozhodl se vstoupit na palubu. Na loď vstoupil se čtyřmi spolubojovníky, ale byl nucen se vrátit. Obrana pomalu začala ochabovat a mužů ubývalo. Jarl Eirík na loď vstoupil podruhé a již se mu podařilo postupovat. Všichni, kdo se ještě mohli bránit, spěchali zpět k *lyptingu* ke králi, kde se mohli lépe bránit. Nakonec král skočil přes palubu, což také nebylo snadné, protože muži z okolních lodí se snažili jej zasáhnout, ale král se kryl štítem. Zbytek vojska naskákal taktéž do vody a posledním byl Þorkell Nosatý. Objevilo se údajně mnoho zpráv o tom, že král Ólaf Tryggvason žije, ale nikdo už jej nikdy neviděl v jeho zemi.

3. 3. 3 – Osud lodě

V sáze je jasně v kapitole CXXXI. řečeno: „Eiríkr jarl Hákonarson eignaðist Orminn langa með sigrinum ok hlutskipti mikít.“ - „Jarl Eiríkr Hákonarson získal Dlouhého hada společně se slávou a velkou kořistí.“ Toto je poslední zmínka o lodi v této sáze. Je záhadou, co se s lodí náledně stalo, ale královskou lodí jistě nebyl po roce 1015, odkdy máme o královských lodích záznamy. Nicméně můžeme spekulovat o tom, že loď zůstala v Norsku, ačkoli z nějakého důvodu nevyužita. Tuto teorii podporují tyto zprávy:

Sága o Haraldu Sigurðarsonovi/Haralds saga Sigurðarsonar, kap. LIX:

Haraldr konungr sat um vetrinn í Níðarósi. Hann lét reisa skip um vetrinn út á Eyrum. Þat var bússuskip. Skip þat var gert eftir vexti Orms ins langa og vandað at öllu sem mest.

Král Haraldr pobyl zimu v Níðarósu. Nechal přes zimu postavit loď poblíž Eyrů. Byla to loď druhu buza. Loď byla vyrobena ve stejné délce jako Dlouhý had a byla ve všech ohledech dokonale postavena.

Sága o Magnúsových synech/Magnússona saga, kap. XXII:

Eysteinn konungr lét gera skip mikít í Níðarósi. Þat var gert at vexti ok með hætti eftir því sem Ormr inn langi hafði verið er Ólafr Tryggvason hafði gera látið.

Král Eysteinn nechal v Níðarósu postavit velkou loď. Loď byla vyrobena ve stejné délce a stejným způsobem jako Dlouhý had , který nechal postavit Ólafr Tryggvason.

3. 3. 4 – Zmínka v básni Eiríksflokkr

Dalším zajímavým zdrojem o tehdejší době a hlavně Dlouhém hadu je Flokkur na Eiríka (*Eiríksflokkr*), jehož aurotem je Halldórr Pohan. Báseň byla složena okolo roku 1000 na jarla Eiríka a čítá 8 slok. Je zdrojem nepatrných, a přesto cenných informací, které nám o lodi prozradí další tajemství. Pro Vás jsem přeložil pouze 3. sloku, následující sloky budu jen citovat. Dodávám, že tato báseň má mnohem pravdivější výpovědní hodnotu, protože byla složena nedlouho po bitvě.

Fjörð kom heldr í harðan, hnitur reyr saman dreyra, tungl skárusk þá tingle tangar, Ormr hinn langi;	Dlouhý had dospěl do tvrdší části fjordu, krvavé rákosy (=šipy) se zabodávaly a měsíce kleští ozdobných přídí (=štíty) se štípaly ²⁹ , když bůh obryně brní (=obryně brní – sekera, <i>būh sekery</i> – <i>válečník</i>) přirazil s Barðim s vysokými boky(= <i>loď Járnbarðinn</i>) k Fáfnimu(=drak – Dlouhý had); jarl u ostrůvku vykonal bouři helem(=bitva).
--	--

29 Znamená to snad, že Dlouhý had byl podél brlení olemován okrasnými štíty, které zároveň chránily před vrhacími zbraněmi?

DLOUHÝ HAD; PŘÍSPĚVEK K NEJSLAVNĚJŠÍ LODI VIKINSKÉ ÉRY A LODÍM TEHDEJŠÍ DOBY

pá er horðmikinn Barða brynflagðs reginn lagði , jarl vann hjálm s at hólmi hríð , við Fáfnis síðu .	
---	--

Přínosná je rovněž sloka 4³⁰, která poskytuje takovéto informace v druhé půlsloce:

Kváðu sænska menn ok danska dólgs runna fylgja hánum fram sunnr at sennu fráns leggbíta.

(Říká se, že Švédí a dánské **křoviny svárů**(= *válečníci*) jej(=*jarla Eiríka*) následovali na jih k **rozepři zářivých kráječů nohou**(=*zářivý kráječ nohou – meč, rozepře mečů – bitva*.)

K této verzi se přiklonil Finnur Jónsson, nicméně půlsloka by mohla vypadat i takto, což by podpořilo další spekulace:

Kváðu sænska menn ok danska leggbíta runna fylgja hánum fram sunnr at sennu fráns dólgs.

(Říká se, že Švédí a dánské **křoviny kráječů nohou**(= *kráječ nohou – meč, křoviny mečů – válečníci*) jej(=*jarla Eiríka*) následovali na jih k **rozepři zářivého nepřítel**(=*zářivý nepřítel – Dlouhý had, jeho rozepře – bitva*.)

V obou případech je zřejmé, že loďstvo koalice útočilo se severu na jih a pokud uvěříme druhému výkladu druhé půsloky, pak byl Dlouhý had zářivou lodí, jemuž se leskla nejspíš plachta a vesla.

4 – Faeská balada

Jak již bylo řečeno, statečnost mužů se projevila ještě o mnoho století později v lidové tvorbě. Asi nejvýznamnější a nejznámějším projevem je faeská balada *Ormurinn langi*. Okolo roku 1830 ji sebral Jens Christian Djurhuus. Balada se skládá z 85 slok a refrénu. Pouze ilustračně jsem přeložil první tři sloky s refrénem:

1. Viljið tær hoyra kvæði mítt, viljið tær orðum trugva, um hann Ólav Trygvason, og hagar skal ríman snúgva <i>Glymur dansur í höll, dans sláið í ring: Glaðir ríða Noregsmenn til Hildarting</i>	1. Naslouchat chceš básně tónu, chceš mým slovům věřit, o Ólavu Trygvasonu, víc ti mohu svěřit. Refrén: Tanec duní síní, konec je zahálky, přesmělí Norové táhnou pryč do války.
2. Kongurinn letur snekkju smíða har á slöttum sandi; Ormurinn Langi stórstur var, sum gjørdist á Noregis landi.	2. Kráľ si koráb kázal zrobit na mořském pobřeží, větší než Dlouhý Had stavěn byl v Norsku jen stěží.
3. Knørrur var bygður á Noregis landi, gott var í honum evni: átjan alin og fjøruti var kjølurinn millum stevna. ³¹	3. Loď zrobena byla v norských zemích, z nejlepšího dřeva, sedmdesát loktů, stopa činí délka zleva.

30 Báseň *Eiríksflokkur* se o Dlouhém hadovi zmiňuje ještě v 5. sloce, ale tuto zmínku považuji za nepodstatnou.

31 Online verzi této balady naleznete [zde](#).

DLOUHÝ HAD; PŘÍSPĚVEK K NEJSLAVNĚJŠÍ LODI VIKINSKÉ ÉRY A LODÍM TEHDEJŠÍ DOBY

5 – Zdroje

DRISCOLL, M. J. . *ÁGRIP AF NÓREGSKONUNGASÖGUM*. Exeter : Short Run Press Limited, 2008. 126 s.

LØSET, Jørn Olav . *Vikingskip og norske trebåter Viking ships and norske wooden boats* [online]. 2004 [cit. 2011-09-05]. How to build a Viking ship - Norse ship construction. Dostupné z WWW: <<http://home.online.no/~joeolavl/viking/norse-shipbuilding.htm>>.

MAGNÚSSON, Eiríkr. Notes on Shipbuilding and Nautical Terms. *Saga-Book of the Viking Society*. 1906, iv, s. 182-237. Dostupný také z WWW: <<http://www.vsnrweb-publications.org.uk/Saga-Book%20IV.pdf>>.

SHORT, William R. Hurstwic [online]. 1996-2011 [cit. 2011-09-05]. Norse ships. Dostupné z WWW: <http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/norse_ships.htm>.

Zájemce odkazují na velmi obsáhlý článek http://www.dtu.dk/upload/institutter/mek/skk/pdf/phd_afhandlinger/kj.pdf, který obsahuje řadu nálezů lodí a dobové postupy.

6 – Rejstřík

1 - Předmluva.....	1
2 - Stavba lodě.....	1
2. 1 - Konstrukce.....	1
2. 2 - Popis částí lodě.....	2
2. 3 - Typologie lodí.....	4
2. 4 - Nálezy lodí.....	4
2. 5 - Ságové lodě.....	5
3 - Loď Dlouhý had.....	5
3. 1 – 95. kap. Ságy o Ólafu Tryggvasonovi v originálu a překladu.....	5
3. 2 – 102. kap. Ságy o Ólafu Tryggvasonovi v originálu a překladu.....	7
3. 3 – Bitva u Svöldu a následný osud Dlouhého hada.....	8
3. 3. 1 – 98. kap. Ságy o Ólafu Tryggvasonovi v originálu a překladu, komentář.....	8
3. 3. 2 – Průběh bitvy.....	9
3. 3. 3 – Osud lodě.....	10
3. 3. 4 – Zmínka v básni Eiríksflokkur.....	10
4 – Faeská balada.....	11
5 – Zdroje.....	11
6 – Rejstřík.....	12

„Kdyby král Ólafr neměl žádné jiné lodě než této, král Sveinn by mu jí nikdy nebyl s to sebrat ani s celým dánským vojskem.“